

Prosiect Cynnwys Dinasyddion 50+

Gweithdy – Gweithio Tuag at Peilotiaid

Dyddiad ac Amser

Lleoliad

ATODLEN BRIFFIO

Amser	Gweithgaredd	Pobl
0:00 1	Croeso a chyflwyniadau	G J
0:05 1	Y diweddaraf am y prosiect a'r diben briffio	NG
0:15 1	Rhwystrau Rhag Cynnwys Pobl - eich barnau	Pawb
0:45 1	Arloesol.....beth yn union?	G N
1:00 1	Hen Dir ac Awyr Las.... eich syniadau am beilotiaid	Pawb
11:45	Casgliad a'r camau nesaf	NG
12:00	Diwedd	JG

MANYLION PELLACH

Diben briffio

Mae'r arolwg ymchwil wedi rhoi un golwg i ni ar y rhwystrau rhag cynnwys dinasyddion 50+ Er mwyn cymryd y prosiect ymlaen, mae angen eich barnau ar y rhwystrau rhag cynnwys Mae'ch mewnyndiau'n hanfodol ar gyfer darlun mawr cynnwys dinasyddion. (Mae yna stand paralel sy'n casglu barnau pobl hŷn.)

Rhan arall pwysig y gweithdy yw symud tuag at peilotiaid cynnwys. Bydd y peilotiaid hyn yn rhoi cyfle i ni i roi mewn i yr arolwg ymchwil; eich canfyddiadau fel uchod; a'r atborth o'r strand 50+.

Y Rhwystrau Rhag Cynnwys Dinasyddion - eich barnau

Mae ein harolwg ymchwil wedi cyffwrdd ar y mater hwn - ond mae angen mwy o wybodaeth arnom.

Mae ymchwil arall wedi cael ei wneud yng Nghymru. Gallwch gael mynediad i'r safle yma:

<http://www.opinionresearch.org.uk/makingconnections/>

Mae cryn dipyn o wybodaeth yma - ond mae'n werth cael golwg cyflym os oes ychydig o funudau sbâr gennych.

Yn y rhan hwn o'r weithdy, mae sgysiau, sylwadau ac atborth gallwn eu defnyddio yn y misoedd sydd i ddod.

Arloesol.....beth yn union?

Y rhwystrau rhag cynnwys - mae nifer wedi ceisio'u datgymalu neu fynd heibio iddynt neu neidio drostynt. Ond mae llwyddiant wedi bod yn gyfyngedig yn aml.

Byddwn yn edrych ar bâm mae'r prosiect yn edrych ar bethau mewn modd braidd yn wahanol. Ac mae hynny'n golygu edrych ar arloesedd mewn ffordd mwy Mae hefyd yn golygu ystyried gwerthuo – a byddwn yn cyffwrdd ar hynny.

Hen Dir ac Awyr Las

Yn y rhan hwn byddwn yn ail-wneud ymarfer rydym wedi ei dro dwywaith yn barod. Mae wedi gweithio'n llwyddiannus iawn - ond yn wahanol iawn ar bob achlysur!

Mae'n ymwneud â chi a sut yr hoffech chi i'r peilotiaid ddatblygu. I ryw raddau mae'n parhau o le gadawon ni ein hystyriaethau arloesol. Er enghraifft:

- arloesi ar hen dir - adfywio fforwm
- Arloesi Awyr Las - yn gwneud hynny!

PARATOAD CEFNDIROL

Rwy'n gwerthfawrogi pa mor brysur ydych chi i gyd!

Byddai'n ddefnyddiol petaech yn medru cael golwg ar y gwaith arall sy'n amgaaedig yn yr e-bost hwn:

- byddai darllen y crynodeb gweithredol o'r adroddiad yn ddefnyddiol iawn
- byddai unrhyw sylwadau Os ydych am ddarllen yr adroddiad llawn, anfonwch e-bost ataf.
- drychwch ar '*Gwybodaeth Gyfeiriadol Ychwanegol*' - mae hwn yn adran arall a gymerwyd o'r arolwg ymchwil. Mae'n cynnwys ychydig o 'ddiffiniadau' - e.e. beth yw 'dinasyddiaeth' beth bynnag? ...a rhai esiamplau o gynnwys dinesig
- ychydig o ddolenni at wefannau mae'n werth cael golwg arnynt.

UNRHYW BETH ARALL?

Gadewch i mi wybod os oes angen mwy arnoch e.e. cymorth ar y diwrnod neu mwy o wybodaeth.

Rwy'n edrych ymlaen at eich cwrdd i gyd!

Diolch ymlaen llaw i chi am eich amser a'ch cymorth.

Prosiect Cynnwys Dinasyddion 50⁺

Gweithdy – Tuag at Peilotiaid Cynnwys

Papurau cefndirol a dolenni

BETH YW PWRPAS HWN?

Mae tri rhan i hwn:

1. Y Gynodeb Weithredol o'r Arolwg Ymchwil (Adran 1)
2. Gwybodaeth Cyfeiriadol Ychwanegol.
3. Rhai dolenni i wefannau o ddiddordeb.

ADRAN 1

Crynodeb Gweithredol

DIBEN

Mae'r adroddiad hwn yn mynd i'r afael â thri o'r prif amcanion a restri ym Mhrosiect Ymchwil Ymgysylltu â Dinasyddion 50⁺ (gweler Atodiad 1):

- Adolygu ymchwil presennol i nodi rhwystrau sefydledig clir sy'n rhwystro neu'n atal pobl sy'n 50 oed a hŷn rhag cymryd rhan mewn ymgynghoriadau, prosiectau ymgysylltu a phrosesau gwneud penderfyniadau.
- Adolygu ymchwil presennol i nodi yr hyn y gwelwyd ei fod yn gweithio a'r hyn NAD yw wedi gweithio wrth geisio ymgysylltu'n effeithiol â phobl sy'n 50 oed a hŷn
- Llunio adroddiad unigolyn lleyg syml "darllenadwy" sy'n gwneud argymhellion, i'r grŵp gorchwyl a gorffen, ynglŷn â'r rhwystrau allweddol i bobl sy'n 50 oed a hŷn ac a allai helpu i wneud gwahaniaeth sylweddol i ymgysylltiad pe baent yn cael eu dileu neu eu lleihau.

YMGYSYLLITAD A DIFFINIADAU ERAILL

Mae'r Rhestr Termu (t.38) yn rhestru termu a ddefnyddir yn gyffredin yng nghyd-destun dinasyddiaeth. Mae'r rhestr yn cynnwys diffiniadau gweithio - gobeithio y byddant yn ysgogi trafodaeth.

O ran 'Ymgysylltiad', rydym yn ei ddeall fel a ganlyn:

- **mae gan ymgysylltiad** fwy neu lai yr un ystyr â **chynnwys** neu **gyfranogiad**;
- mae gan bobl **lefelau** o ymgysylltiad / cynnwys / cyfranogiad, sy'n amrywio, dyweder, o ddarllen cylchlythyr i olygu cylchlythyr fforwm pobl hŷn;
- gall sefydliadau sector cyhoeddus ddarparu gwahanol **fathau** o ymgysylltiad, er enghraifft, drwy sefydlu ymgynghoriadau ystyrllon neu ariannu rheithgor o ddinasyddion;
- mae angen lefel fwy helaeth ymgysylltiad ar rai fathau o ymgysylltiad, er enghraifft, cadeirio fforwm pobl hŷn;
- 'mae dau ben yn well nag un' – mae ymgysylltiad yn ymwneud â chydberthnasau.

Mae *Blwch Tystiolaeth A* yn dangos rhai o'r mathau o ymgysylltiad wedi'u grwpio yn ôl pa mor aml y cânt eu defnyddio. Mae adran 3 (t.39) yn rhoi manylion pellach.

O ran 'Dinasyddiaeth Weithgar', Mae 'Together We Can' yn awgrymu'r diffiniad hwn:

“Dinasyddion yn manteisio ar gyfleoedd i gymryd rhan weithgarn y broses o ddiffinio a mynd i'r afael â phroblemau eu cymunedau a gwella eu hansawdd bywyd.”

Er y byddwn yn cadw darlun ehangach dinasyddiaeth mewn cof, prif ffocws y prosiect hwn yw'r agwedd ddinesig ar ddinasyddiaeth - yn arbennig y cysylltiadau rhwng pobl a'u llywodraeth leol.

Bwlch Tystiolaeth A – mathau o ymgysylltiad ar gyfer dinasyddion hŷn	
<i>Ymgysylltiadau a restrir gan Adroddiad BGOP / PSI (2007)</i>	
•	Cylchlythyron/cyhoeddiadau gwybodaeth
•	Arolygon adborth defnyddwyr
•	Digwyddiadau a gwyliau cymunedol
•	Cynrychiolaeth y sectorau gwirfoddol a chymunedol
•	Fforymau Pobl Hŷn
•	Paneli Dinasyddion
•	Eirolwyr Pobl Hŷn
•	Cynrychiolaeth grwpiau llywio
•	Cynrychiolaeth Partneriaeth Strategaeth Leol
•	Cyfarfodydd bwrdd/cyfreddinol agored
•	Sesiynau mewn canolfannau dydd/ hamdden
▪	Cynrychiolaeth cynllunio/adfywio cymunedol
▪	Sesiynau gyda grwpiau diwyllianno/ffydd
▪	Ymgynghori â dinasyddion hŷn ‘arbenigol’
▪	Dinasyddion hŷn fel ymchwilyr cyfranogol
▪	Dinasyddion hŷn fel cyd-fentoriaid/archwilyr cyfoedion
▪	Dinasyddion hŷn fel asiantau darparu gwasanaethau
▪	Banciau maser neu ffurfiau eraill ar gydgyngyrchu
<i>Arloesiadau Democrataidd (a ddewiswyd o Ymchwiliad Power)</i>	
* Arloesiadau Ymgynghori	
	- cynllunio go iawn
	- theatr cyfranogol
* Arloesiadau Ystyriol	
	- Rheithgorau Dinasyddion (DIY)
	- Cynad leddau consensws
* Arloesiadau Cyd-lywodraethau	

* **Arloesiadau E-ddemocratiaeth**

Allwedd:

- - defnyddir yn aml
- - defnyddir yn llai aml
- * - prin y'u defnyddir

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

1. Ychydig iawn o bobl hŷn sy'n ymgysylltu'n helaeth fel dinasyddion. Nid yw hyn yn golygu nad yw pobl hŷn yn gweithredu yn eu cymunedau. Mae'n golygu mai prin yw'r bobl hŷn sy'n cymryd rhan mewn prosesau gwneud penderfyniadau lleol, er enghraifft.
2. Mae'n annhebygol y bydd cynnydd sydyn yn nifer y bobl hŷn sy'n ymgysylltu'n llawn fel dinasyddion. Cyflawnir cynnydd mewn dinasyddiaeth orau mae'n siŵr, drwy ddefnyddio cyfuniad o ddulliau presennol a newydd o oresgyn y rhwystrau i ymgysylltiad.
3. Mae ffyrdd traddodiadol o ymgysylltu wedi tueddu i gyfathrebu â phobl hŷn fel un grŵp o bobl. Mae lle i'r mathau traddodiadol o ymgysylltu ond mae angen cydnabod eu cyfyngiadau.
4. Mae'r ffyrdd newydd o ymgysylltu a phobl hŷn yn fwyaf tebygol o lwyddo os caiff pobl hŷn eu trin fel unigolion. Mae angen personoli unrhyw wahoddiad i ymgysylltu'n fwy fel dinesydd.
5. Mae dau fath sylfaenol o rwystr i ymgysylltiad.

Yn gyntaf, am nifer o resymau, efallai na fydd pobl hŷn yn gallu cymryd mwy o ran gweithgar fel dinesydd, neu ddim am wneud. Manylir ar y rhesymau isod o dan pwyntiau 6 a 7.

Yn ail, efallai na fydd sefydliadau'r sector cyhoeddus yn gallu ymgysylltu â phobl hŷn fel dinasyddion, neu ddim am wneud hynny. Roedd ystyried y mater hwn yn ffocws eilaidd o'r cam hwn o'r prosiect, ond cofnodir canfyddiadau cyfyngedig isod o dan pwynt 8.

6. Mae tystiolaeth o grynhoir o amrywiaeth o ffynonellau yn darparu'r proffil o berson hŷn sydd fwyaf tebygol o ymgysylltu'n llawn fel dinesydd gweithgar. Mae *Blwch Tystiolaeth B* yn dangos y canfyddiadau hyn.

Mae'n bwysig darllen *Blwch Tystiolaeth B* yn ofalus. Ni fwriedir iddo gynrychioli darlun o'r dinesydd gweithgar 50 oed neu hŷn delfrydol.

Mae Blwch Tystiolaeth B yn ymwneud â thebygolrwydd nodweddion unigolyn penodol. Mae'r dystiolaeth hon yn ein helpu i ddeall pam bod cyn lleieid o bobl hŷn yn ymgysylltu'n llawn fel dinasyddion.

Mae'n ddefnyddiol meddwl am *Flwch Tystiolaeth B* fel rhywbeth sy'n dweud wrthym am y bobl sydd wedi osgoi'r rhwystrau i ymgysylltiad. Os ystyriwn bethau yn y ffordd hon, gallwn wneud awgrymiadau ynglŷn â helpu pobl hŷn i ymgysylltu yn fwy gweithgar os ydynt am wneud hynny.

Mae'r proffil hwn yn ddefnyddiol nid yn unig i nodi'r rhwystrau i ymgysylltiad dinesig i bobl hŷn, yn ogystal â llywio strategaethau recriwtio.

Blwch Tystiolaeth B - Ymgysylltu â Phobl Hŷn a Dinasyddion

Ni chynhyrchodd y chwiliad llenyddiaeth unrhyw ymchwil benodedig i ymgysylltu â phobl hŷn a dinasyddion y gellid ei ddefnyddio'n uniongyrchol yn prosiect hwn.

Mae darlun - eithaf bras - o'r dinesydd hŷn yr ymgysylltir ag ef yn ymddangos fel rhywun sydd:

- ⇒ Mewn lleiafrif, dyweder, o un i gant ar gyfer y mathau mwyaf gweithgar o ymgysylltu.
- ⇒ Yn 65 oed ar gyfartaledd.
- ⇒ Yn cyfrannu mwy o amser o lawer i wirfoddoli na'r dinesydd arferol.
- ⇒ Â phersonoliaeth pro-gymdeithasol - hynawsedd, cymwynasgarwch, empathi a sefydlogrwydd emosiwynol.
- ⇒ Wedi'i ysgogi gan fuddiannau dwy-ffordd ymgysylltiad dinesig - cael iechyd a lles personol yn gyfnewid am roi amser ac egni i'r gymuned yn gyffredinol.
- ⇒ Wedi cael lefelau addysg uwch na'r gyfartaledd
- ⇒ Mewn cyflwr iechyd da.
- ⇒ Ag adnoddau ariannol digonol.
- ⇒ Yn weithgar yn gymdeithasol.
- ⇒ Â chredoau crefyddol
- ⇒ Â gwerthoedd allgarol ac anfaterol

Mae angen pwysleisio bod yr uchod yn debygol.

Mae angen addasu neu ddiwygio'r ddelwedd, ystrydebol o bosibl, o'r dinesydd hŷn ymgysylltiedig yn unol â chyd-destunau lleol. Er enghraifft, yn Ne Cymru mae llawer o undebwyr llafur sy'n ddinasyddion gweithgar ond nid yw'r nodweddion uchod o reidrwydd yn berthnasol iddynt.

7. Gellir rhestru'r rhwystrau i ymgysylltu'n ddinesig â phobl hŷn fel:

- Diffyg adnoddau personol
- Diffyg cymhelliant
- Profiadau negyddol blaenorol
- Materion Diwylliannol

Mae Blwch Tystiolaeth C yn cynnig dull ar gyfer trafod rhwystrau pobl i ymgysylltu â dinasyddion 50 oed a hŷn.

Blwch Tystiolaeth C - Rhwystrau i ymgysylltiad, barn unigolyn hŷn (am fwy o fanylion, gweler tudalennau 22 i 25)
Diffyg adnoddau personol (nodyn 1)
- Addysg a sgiliau
- Arian
- Iechyd corfforol a meddyliol
- Symudedd a thrafnidiaeth
- Anabledd a namau ar y synhwyrâu
- Hyder cymdeithasol a hunan-barch
- Cysylltiadau cymdeithasol
- Amser
Diffyg cymhelliant
- Dim gwybodaeth am fuddiannau cyfranogiad
- Ddim yn ymwybodol o gyfleoedd cyfranogiad dinesig
- Nid yw'r materion a drafodir o ddiddordeb mawr
Profiadau negyddol blaenorol
- Cyfarfodydd anfoddhaol
- Ymgynghoriadau gormodol
- Methiant cynghorau i wrando
- Canfyddiad o gam-drin
- Disgwyliadau heb eu bodloni
- Arafwch / syrthni biwrocratiaeth
Materion Diwylliannol
- Grwpiau lleiafrifol
- Yr unigolion arferol
- Iaith a llythrennedd
- Gwerthoedd a chredoau
- Ffurf a dull ymgysylltu
- Rhaniadau cymunedol

8. O safbwynt sefydliadau'r sector cyhoeddus, mae'r ymchwil yn nodi:
- rhywfaint o symudiad tuag at greu cyfleoedd ar gyfer mathau newydd o ymgysylltu;

- canolbwyntio ar ymgysylltiad 'prynwriaethol' mewn cysylltiad ag ansawdd gwasanaethau cyhoeddus;
 - tueddiad cyffredin i weld y cyhoedd fel pobl ddifater
 - diffyg adnoddau - ariannol, arbenigol ac amser - i sefydlu cydberthnasau ymgysylltu hirdymor.
9. O ran 'yr hyn sy'n gweithio', mae'r defnydd o'r strategaeth gyffredinol a'r strategaeth wedi'i thargeddu yn allweddol i oresgyn y rhwystrau i ymgysylltu â dinasyddion. Gellir nodi'r strategaeth hon fel:
- a. **Parhad / Cynaliadwyedd.** Parhau â'r hyn a fu'n rhannol lwyddiannus, e.e. y Fforymau. Sicrhau y cânt eu cefnogi yn y fath fodd fel eu bod yn goroesi, ond nad yw'n effeithio ar eu hannibynniaeth. Ni ddylai'r Fforymau fod yn rhwystr i ymgysylltu.
 - b. **Personoli** Mae llunio cydberthnasau â phobl hŷn sy'n 'enghreifftiau da' yn allweddol: gwahoddiadau personol i ymuno ag ymgysylltiad dinesig; dathlu gwahaniaeth; datblygu cyswllt cyntaf cwyn; goresgyn ofn pobl o fod yn annigonol drwy fentora a hyfforddiant sensitif; mynd i'r afael â rhwystrau personol pobl hŷn i ddinasyddiaeth llawnach drwy gydnabod ac ymateb yn uniongyrchol i'w hanghenion.
10. Mae'r defnydd o'r egwyddor strategol hon ynghyd â'r defnydd o *Flwch Tystiolaeth C* y tabl am y rhwystrau i ymgysylltu â dinasyddion yn fwyaf tebygol o lwyddo os:
- caiff y gwirionedd mai ychydig iawn o bobl hŷn sy'n debygol o 'ymgysylltu'n llwyr' fel dinasyddion ei dderbyn;
 - cydnabyddir a derbynnir lefelau gwahanol o ymgysylltiad – ond heb dybio y bydd pobl yn 'dringo ysgol dinasyddiaeth' o reidrwydd;
 - deellir cefndir ac anghenion unigolion a gweithredir arnynt;
 - ceir amrywiaeth o fathau o gyfranogiad a'u bod yn dod yn arfer safonol o ran ymgysylltu â dinasyddion;
 - gwneir defnydd ystyrion o'r dulliau presennol ar gyfer gweithgareddau cyfranogol;
 - cydnabyddir yr heriau sy'n cyd-fynd ag ymgysylltu â dinasyddion yn llawn.
11. Yn y bôn, mae'n ymwneud â gwahanol ddulliau ar gyfer gwahanol bobl. Dylid rhoi'r cyfle i bobl hŷn ymgysylltu'n llawnach fel dinasyddion mewn ffyrdd sy'n addas iddynt. Er mwyn ymgysylltu'n llawnach â rhagor o bobl hŷn fel dinasyddion, rhaid i'r sefydliadau yn y sector cyhoeddus annog diwylliant o ddinasyddiaeth drwy ddarparu cyfleoedd ac adnoddau priodol.

Gwybodaeth Gyfeirio Ychwanegol

Cyn belled â phosibl o fewn y cyd-destun ymchwil, cynlluniwyd yr adroddiad hwn gan roi ystyriaeth i hygyrchedd a darllenadwyedd. Mae'r adran olaf hon yn cynnwys yr hyn y gellid ei alw'n fanylion ymchwil, neu wybodaeth ddefnyddiol iawn na ellir ei chynnwys yng nghorff y testun - oherwydd pryderon am dorri llif y testun.

RHESTR TERMAU - RHAI 'DIFFINIADAU' O DERMAU PWYSIG.

(gyda chydabyddiaethau i Vegeris et al (2007) am ffynonellau a hefyd i Wikipedia a togetherwecan <http://togetherwecan.direct.gov.uk/>)

Dinasyddiaeth Weithgar (gweler hefyd Dinesydd Ymgysylltiedig)

dinasyddion yn manteisio ar gyfleoedd i gymryd rhan weithgar yn y broses o ddiffinio a mynd i'r afael â phroblemau eu cymunedau a gwella eu hansawdd bywyd. (togetherwecan)

Ymgysylltiad dinesig

Gall ymgysylltiad dinesig gymryd nifer o ffurfiau - o wirfoddoli unigol i gyfraniad sefydliadol i gyfranogiad etholiadol. Gall gynnwys ymdrechion i fynd i'r afael â mater yn uniongyrchol, gweithio gydag eraill mewn cymuned neu rhyngweithio â sefydliadau democratiaeth gynrychioliadol. (Wikipedia)

Adnewyddu Sifil

Mae adnewyddu cymdeithas sifil drwy ddatblygu cymunedau cryf, gweithgar a grymus, lle y gall pobl wneud pethau drostynt hwy eu hunain, yn diffinio'r problemau a wynebir ganddynt, ac yn mynd i'r afael â hwy mewn partneriaeth â chyrrff cyhoeddus. Mae adnewyddu sifil yn cynnwys tair elfen hanfodol: dinasyddiaeth weithgar, cryfhau cymunedau a phartneriaeth wrth ddiwallu anghenion cyhoeddus. Ei broses ymarferol yw ymgysylltiad cymunedol. (togetherwecan)

Democratiaeth Ystyriol

Mae democratiaeth ystyriol, a elwir hefyd yn ddemocratiaeth drafodol weithiau, yn derm a ddefnyddir gan rai damcaniaethwyr gwleidyddol i gyfeirio at unrhyw system o wneud penderfyniadau gwleidyddol yn seiliedig ar rhyw fath o gyfaddawd o ran gwneud penderfyniadau consensws a democratiaeth gynrychioliadol. Yn wahanol i'r ddamcaniaeth draddodiadol o ddemocratiaeth sy'n seiliedig ar economeg, sy'n pwysleisio pleidleisio fel y sefydliad canolog mewn democratiaeth, mae damcaniaethwyr democratiaeth ystyriol yn dadlau mai dim ond drwy ystyried dinasyddion yn gyhoeddus y gall deddfu gwirioneddol ddilys godi. (Wikipedia)

Ymgysylltiad

- **mae gan ymgysylltiad** fwy neu lai yr un ystyr â **chynnwys** neu **gyfranogiad**;
- mae gan bobl **lefelau** o ymgysylltiad / cynnwys / cyfranogiad, sy'n amrywio, dyweder, o ddarllen cylchlythyr i olygu cylchlythyr fforwm pobl hŷn;
- gall sefydliadau sector cyhoeddus ddarparu gwahanol **fathau** o ymgysylltiad, er enghraifft, drwy sefydlu ymgynghoriadau ystyrllon neu ariannu rheithgor o ddinasyddion;
- mae angen lefel fwy helaeth ymgysylltiad ar gyfer rhai mathau o ymgysylltiad, er enghraifft, cadeirio fforwm pobl hŷn;
- 'mae dau ben yn well nag un' – mae ymgysylltiad yn ymwneud â chydberthnasau.

Dinesydd Ymgysylltiedig

Rhywun sy'n:

- cydnabod cyfrifoldebau a hawliau o ddydd i ddydd, er enghraifft, drwy ddangos parch tuag at y gyfraith a chydweithio â system drethiant deg;
- gweithredu i gefnogi a datblygu bywyd dinesig, er enghraifft, drwy bleidleisio a mynychu cyfarfodydd a gynullir gan lywodraeth leol;
- gweithgar ym mywyd y gymuned, er enghraifft, drwy roi a derbyn cymorth gan gymdogion neu gefnogi timau chwaraeon lleol;
- gweitherdu i hyrwyddo'r cysylltiadau rhwng bywyd dinesig a bywyd sifil, er enghraifft, drwy gyfleu'r neges fod cyfraith a threfn yn haws mewn diwylliant o oddefgarwch a chyd-barch ond heb dderbyn bod unrhyw beth yn dderbyniol;
- barod i wrando a dysgu bob amser – yn arbennig 'gwrando ar safbwynt gwahanol' a 'dysgu cytuno i anghytuno';
- gweithgar, yn gyffredinol, wrth gefnogi'r traddodiad democrataidd a phopeth sy'n gysylltiedig â hynny.

Gwirfoddolwr/wraig

Person sy'n treulio amser, heb dâl yn gwneud rhywbeth sydd â'r nod o fod o fudd i'r amgylchedd neu i bobl, boed yn unigolion neu'n grwpiau ac eithrio perthnasau agos, neu yn ogystal â hwy. (togetherwecan)

MATHAU O YMGYSYLLTIAD

Lluniwyd y rhestr gan Jackie Dix:

- **Cyngor dinasyddion** - defnyddiwyd hyn gan y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth Glinigol (NICE) i geisio barn sampl gynrychioladol o bobl llewg a chafodd adnoddau digonol o ran amser ac arian. Mae'r cyngor wedi bod yn cyfarfod ers dros dwy flynedd.
- **Rheithgorau dinasyddion** – dod â grŵp bach o ddinasyddion ynghyd i drafod mater penodol.

- **Archfarchnadoedd** – i gyrraedd trawsdoriad da o'r cyhoedd gyda holi yn y fan a'r lle ac sydd â'r fantais o gyrraedd pobl nad ymgysylltir â hwy fel arfer.
- **Recriwtio ar y stryd** - dull a ddefnyddir i recriwtio fforymau dinasyddion ar gyfer ymchwil Llywodraeth y Cynulliad i ymchwilio i'r ffordd y mae pobl am ymgysylltu â gwasanaethau cyhoeddus. Unwaith eto, mae ganddo'r fantais o gyrraedd pobl nad ymgysylltir â hwy fel arfer.
- **Grwpiau ffocws** – gellir eu targedu i geisio barn pobl nad ymgysylltir â hwy fel arfer, megis grwpiau rhieni a phlant bach, grwpiau anabledd a chlybiau ieuenctid neu gartrefi gofal.
- **Gweledigaeth gymunedol** – mae amrywiaeth eang o ddulliau gweledigaeth/cynllunio cymunedol sydd â'r nod o greu syniadau o bob rhan o'r gymuned i arwain at ddatblygu gweledigaeth a chynllun gweithredu. Mae'n debyg i ddull adfywio cynllunio go iawn.
- **Rehearsal for Reality** – cwmni theatr yng Nghymru sy'n llwyfannu theatr dychmygus i hyrwyddo ymwybyddiaeth o sefyllfa cymdeithasol dinasyddion a chyfleoedd am newid.
- **Dogfennau ymgynghorol** – gellir eu hategu gan ddigwyddiadau i drafod yr ymgynghoriad ymhellach.
- **Arolygon adborth defnyddwyr** – er mwyn sicrhau adborth rheolaidd am wasanaeth. O fynd â hyn ymhellach, gallai gynnwys ymgynghori'n rheolaidd â defnyddwyr gwasanaeth, gan ystyried pobl yn arbenigwyr yn eu meysydd eu hunain a hyd yn oed ymchwil o dan arweiniad defnyddwyr.
- **E-ymgynghoriad** – gyda holiaduron a fforymau trafod ar-lein.

Yma ceir manylion pellach am ffurfiau o ymgysylltu a godwyd yn uniongyrchol o Smith (2005). Cynhwysir y dewisiadau hyn i hyrwyddo diddordeb yn Smith (2005) - mae'r adroddiad cyfan yn haeddu cael ei ddarllen.

Cynllunio Go lawn

Mae Cynllunio Go lawn yn dechneg a ddatblygwyd gan Sefydliad Mentrau Cymdogaeth (ac mae'n nod masnach cofrestredig ohono) ac yn aml fe'i ddefnyddir i ymgysylltu â'r cyhoedd wrth adfywio cymdogaeth. Mae'r ymagwedd hon tuag at ymgynghori yn gwneud defnydd mwy creadigol o gyfarfodydd cyhoeddus ac mae'n cynnwys creu model 3D o'r gymuned, fel arfer wedi ei greu gan grwpiau cymunedol neu blant ysgol lleol. Yna cynhelir cyfres o ddigwyddiadau lle y mae'r cyfranogwyr yn gosod cardiau dewis (neu'n llenwi cardiau gwag) ar y model i gynrychioli'r newidiadau yr hoffent eu gweld. Yn aml, eir â'r model i grwpiau cymunedol nad ydynt fel arfer yn cymryd rhan mewn ymarferion ymgynghori, gan alluogi cyfranogiad ar adeg ac mewn lleoliad sy'n gyfleus i'r cyfranogwyr. Mae'r defnydd o gardiau hefyd yn golygu y gall dinasyddion, na fyddai'n ddigon hyderus efallai i leisio'u barn mewn cyfarfodydd agored, gynnig awgrymiadau. Ar ddiwedd y cyfarfodydd, rhoddir blaenoriaeth i'r awgrymiadau ac efallai y caiff cynllun gweithredu ei ddatblygu. Mae Cynllunio Go lawn yn cynnig ymagwedd weledol iawn tuag at ymgynghori. Mae'r posibilrwydd o ddefnyddio technoleg gwybodaeth a

chyfathrebu (TGCh) newydd yn cael ei archwilio - er enghraifft, yr arbrawf rhithwir a wnaed yn Slaithwaite, Gorllewin Swydd Efrog.

Theatr Gyfranogol

Mae theatr cyfranogol yn seiliedig ar 'theatr y gorthrymedig' a ddatblygwyd gan Augusto Boal o Brasil, sy'n credu y gall theatr dychmygus hyrwyddo ymwybyddiaeth o sefyllfa cymdeithasol dinasyddion a chyfleoedd am newid. Mae'r performwyr yn perfformio drama fer sy'n dangos prif gymeriad sy'n methu â chyflawni nod. Ailadroddir y ddrama a gwahoddir aelodau o'r gynulleidfa i gynnig awgrymiadau am sut y gallai'r prif gymeriad fod wedi gweithredu'n wahanol ac i ddod i'r llwyfan yn lle'r actorion i weithredu ar eu syniadau. Gall Theatr Gyfranogol weithio'n arbennig o dda fel ffordd o gysylltu unigolion a grwpiau sydd wedi ymddieithrio o ymagweddau mwy ffurfiol a thraddodiadol tuag at gyfranogiad.

[Yng Nghymru, gelwir Theatr Gyfranogol yn Theatr Fforwm Cymru]

Cyllidebu Cyfranogol

Sefydlwyd Cyllidebu Cyfranogol gyntaf ym Mhorto Alegre ym Mrasil yn 1989. O'r holl fentrau cyfranogol a ddefnyddir mewn gwledydd datblygol, Cylliebu Cyfranogol sydd wedi dal dychymgy ymarferwyr ac academwyr. Yn debyg i enghraifft Kerala, mae'n llwyddo i gyfuno ymgysylltiad poblogaidd ar lefel leol â datblygu a monitro cyllideb dinas-gyfan. Mae'n cyflawni hyn drwy gymysgedd o gynulladau agored â chyrrff cynrychioliadol.

Mae Cyllidebu Cyfranogol yn dechrau gyda chyfres o gynulladau cymdogaethol a rhanbarthol poblogaidd sy'n creu blaenoriaethau buddsoddi ac yn dewis dinasyddion i wasanaethu ar gyrff gwneud penderfyniadau sy'n cyflwyno cyllideb dinas-gyfan i gorff deddfu'r ddinas. Mae lefelau cyfranogiad yn drawiadol - dros gyfnod o bum mlynedd ar ddiwedd y 1990au, nododd cymaint ag 8.4% o oedolion iddynt gymryd rhan yn y broses yn ystod y pum mlynedd diwethaf.

Mae CC wedi lledaenu i leoliadau eraill yn America Ladin ac mae'r diddordeb yn y defnydd hwn yn cynyddu yn y DU (er enghraifft yn Salford). Cynigir dadansoddiad mwy clir o'r broses yn Astudiaeth Achos 5.3.

Pôl Ystyriol Ar-lein

Mae James S Fishkin, dechreuwr y pôl piniwn ystyriol (4.3) hefyd yn hyrwyddo'r syniad o bôl ystyriol ar-lein (ODP). Gellir manteisio ar swyddogaeth amser real, rhyngweithiol y rhyngrwyd fel y gall dinasyddion sydd ar wasgar yn ddaearyddol drafod gyda'i gilydd yn yr un gofod rhithwir. Yn ôl Ackerman a Fishkin, mae'r rhyngrwyd yn dileu'r cyfyngiad o fod yn bobl gyda'i gilydd yn yr un lleoliad ffisegol: 'these restrictions disappear if the face-to-face discussion can be mediated through technology'.

Yn yr un modd â'r ymagwedd draddodiadol tuag at bôlau piniwn ystyriol, mae ODP yn dod â sampl ar hap o ddinasyddion ynghyd (hyd at 500) i drafod mater polisi penodol - roedd y pŵl ODP cyntaf ym mis Ionawr 2003 ar faterion tramor, y mwyaf diweddar yn ystod y cyfnod o baratoi ar gyfer etholiadau'r llywyddiaeth yn 2004 fel rhan o Delivery Day PBS. Rhoddir cyfranogwyr ar hap mewn grwpiau bach sy'n trafod am tua 2 awr yr wythnos dros gyfnod o bedair wythnos. Ar ddiwedd y cyfnod, arolygir barn (ôl-ystyriol) y dinasyddion. O'i gymharu â fforymau trafod traddodiadol y rhyngwyd, sy'n dueddol o ddenu dinasyddion o'r un farn, mae'r broses ddethol ar gyfer OPD yn sicrhau bod trafodaethau'n adlewyrchu amrywiaeth o safbwyntiau.

Er mwyn goresgyn y 'rhaniad digidol', rhoddwyd Gwe-Deledu neu gyfrifiaduron i ddinasyddion heb fynediad i'r rhyngwyd fel cymhelliant i gymryd rhan; rhoddwyd cydnabyddiaeth i ddinasyddion eraill. Mewn o leaif un ODP roedd gan bob cyfranogwr ficroffôn, gan leihau'r anfantais i'r rhieni a oedd â lefel llythrennedd is neu a oedd yn llai cyfforddus â thestun.

Cynhaliwyd pŵl piniwn ystyriol traddodiadol ochr yn ochr â'r ODP ar faterion tramor yn 2003. Er bod newidiadau barn tebyg, 'roedd y newidiadau o'r drafodaeth ar-lein yn llai amlwg nag yn y fersiwn wyneb yn wyneb'. Mae Ackerman a Fishkin yn dadlau bod 'y canlyniadau cyflin hyn yn awgrymu y gallai trafodaethau ar-lein, pe baent yn para am fwy o amser, ryw ddiwrnod gynrhyrchu newidiadau hyd yn oed yn fwy na'r rhai sy'n deillioi o'r broses wyneb yn wyneb. Fodd bynnag, mae hefyd yn bosibl dadlau y gallai ymgysylltiad wyneb yn wyneb rhwng dinasyddion gael mwy o botensial trawsnewidiol na thrafodaethau drwy gyfrwng TGCh. Ar hyn o bryd mae diffyg tystiolaeth y naill ffordd neu'r llall. Dim ond drwy gynnal ODP dros gyfnod hwy y cawn yr ateb.

Dolenni

Adroddiad Ymchwiliad Pwer

<http://www.makeitanissue.org.uk/Beyond%20the%20Ballot.pdf>

http://makeitanissue.org.uk/devlog/2007/01/the_power_commission_was_estab.php

Prosiect EngAGE

<http://www.accymru.org.uk/en/2290.htm>

Ymchwil diweddar yng Nghymru ar gynnwys dinasyddion

<http://www.opinionresearch.org.uk/makingconnections/>

GIG a chyfranogiad

<http://new.wales.gov.uk/docrepos/40382/dhss/reportsenglish/signposts2-e.pdf;jsessionid=8037EAB69C61D69015A5AA70C6DBA4A9?lang=en>

Y dyfodol?

<http://partnerships.typepad.com/civic/engagement/index.html>

Mae llawer mwy os ydych eisiau nhw!!